

ПРИНЦИП РІВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДОБИ

Дослідження українського права козацько-гетьманської доби привертало і привертає увагу багатьох дослідників. Зокрема, цій проблемі присвячені численні праці дореволюційних, радянських й сучасних істориків та юристів Д. Андрєєва, В. Антоновича, М. Василенка, К. Віслобокова, В. Голобуцького, В. Горобця, І. Грозовського, М. Грушевського, О. Гуржія, О. Єфименко, В. Заруби, О. Лазаревського, О. Левицького, Л. Окиншевича, С. Мишецького, П. Ньюїної, І. Паньонко, В. Пічета, М. Рігельмана, І. Рознера, Н. Шевченко, М. Слабченка, А. Скальковського, І. Усенка, В. Щербака, Д. Яворницького, А. Яковліва та багатьох інших.

Разом з тим, на нашу думку, категорія «рівність» відіграє важливу методологічну роль у процесі дослідження правового життя козацько-гетьманської доби, надає можливість повніше та об'єктивніше дослідити різні аспекти українського права цього періоду.

Насамперед, слід уточнити, що, приєднуючись до думки О. Малиновського [16, с. 384, 391-392, 394], під українським правом козацько-гетьманської доби ми розуміємо право, яке створив безпосередньо український народ. Поняття «право» ми трактуємо як сукупність трьох складових — норми права (писані та усні), правові відносини та правова свідомість.

Сучасні уявлення про зміст категорії рівності, на нашу думку, повніше віддзеркалює думка авторів словника з філософії права, котрі розглядають рівність як формальний принцип соціальних взаємовідносин, який відповідає критеріям розподільчої, зрівнюючої і відплатної справедливості і має соціально-політичний, морально-етичний і правовий зміст [1, с. 294]. «Рівність», як зазначає Є. Тілежинський, є багатоаспектною категорією, яка також позначає властивість права встановлювати й захищати однакові права, свободи, законні інтереси і обов'язки для максимально можливої кількості суб'єктів права [28, с. 4].

На думку більшості науковців зміст категорії «правова рівність» розкривається через принцип правової рівності. При чому, часто саме слово «принцип» не використовувалося, оскільки вважалося, що правова рівність — це правовий принцип, наділений ознаками аксіоми. Зокрема, такої думки дотримуються М. Бондар [3, с. 129], Д. Керимов [10, с. 10-11], М. Козюк [11, с. 43], В. Кудрявцев [13, с. 58], А. Мордовець [17, с. 56] та ін. Розуміння правової рівності як принципу права поділяють також такі учені як В. Бабаєв [21, с. 131-132], М. Вороніна [8, с. 196], А. Колодій [12, с. 15-16], М. Марченко [20, с. 24], П. Рабінович [22, с. 128], В. Синюков [14, с. 67-68], О. Скакун [23, с. 244; 24, с. 260], О. Цибулевська [27, с. 150] та ін. Зокрема, П. Рабінович до загальнолюдських принципів права відносить юридичну рівність однойменних суб'єктів перед державою та перед законом [22, с. 128].

Процес становлення принципу правової рівності має свою тисячолітню історію. На розуміння його змісту, безумовно, вплинули релігійні та політичні ідеології, системи духовних цінностей та уявлення про справедливість і добро різних спільнот, суспільні інтереси та інші чинники, що визначають статус суб'єктів правовідносин.

Дійсно, слід зазначити, що у суспільній свідомості козацько-гетьманської доби зміст філософсько-етичного та правового аспектів категорії «рівність» суттєво різнився. У період станового суспільства право розумілось як привілей панівних класів. У ті часи право, закріплюючи юридичну і соціальну нерівність, було складною багаторівневою конструкцією, яка закріплювала різні правові статуси, привілеї, пільги, права і обов'язки різних станів. Слід також врахувати традиційно існуючий поділ на повноправні (ті, що мали повний обсяг громадянських права, зокрема, політичні права) і неповноправні стани (за ними визнавались лише природні права, а всі інші — були «жалуваними»). Такий поділ вплинув і на розуміння змісту поняття «народ», до складу якого вхо-

дили лише повноправні стани. Зокрема, як вважає більшість дослідників, в Україні—Гетьманщині поняттям «народ» охоплювався лише козацький стан.

Особливості становлення принципу рівності також були зумовлені характерними рисами права козацько-гетьманської доби, якими, на нашу думку, є: 1) середньовічна та ренесансна традиції, відповідно до яких право розумілось як привілей (в разі відносин між нерівними тобто ієрархічно підпорядкованими суб'єктами) або як договірні відносини (між суб'єктами з рівним правовим статусом); 2) світоглядні настанови та психологічні риси української «барокової людини» — антитетичність (у логіці як опозиція — «теза» — «антитеза»), універсалізм та містико-символічне сприйняття світу, індивідуалізм та прагнення до «свободи», неспокій і рухливість, «шатость» (тенденція до взаємної боротьби, до руйнування власних і чужих життєвих форм), відсутність страху перед сполученням протилежностей (синтеза християнства та античності в західно-європейському бароко, що відбилося і в українському) тощо [32, с. 21-22]; 3) відносна автономність правових режимів, тобто систем діючих у суспільстві сфер правових відносин окремих станів та груп населення — козаків, міщан, селян, шляхти, духовенства, іновірців тощо.

Такі особливості правового ладу козацько-гетьманської доби не завжди бралися до уваги дослідниками, що зумовило у науковій літературі дещо спрощені оцінки значення принципу рівності як його основної характеристики. Частина дослідників вдавалася до ідеалізації та перебільшеної романтизації сутності суспільних й правових відносин цього періоду, наголошуючи та всезагальній рівності, безкласовості та демократизмі козацтва. Інша частина — звертала увагу переважно на норми гетьманського й російського законодавства, які закріплювали соціальну і юридичну нерівність різних станів та соціальних груп України-Гетьманщини й заперечувала існування принципу рівності в українському праві цього періоду.

На нашу думку, слід погодитись з думкою В. Нерсисянца про те, що форми прояву рівності як специфічної форми правової регуляції мають соціально-історичний характер. Особливості таких форм є різними у різних соціально-економічних формаціях, на різних етапах історичного розвитку права, зміни обсягу і змісту, місця і ролі принципу рівності у суспільному житті. Разом з тим, підкреслює учений, принцип формальної рівності має універсальне значення для всіх історичних типів і форм права і виражає специфіку і відмінну особливість правового способу регулювання суспільних відносин між вільними індивідами. Цей принцип постійно притаманний праву, хоча його зміст історично змінюється. Історична еволюція змісту, обсягу, сфери дії принципу формальної рівності не заперечує, а, навпаки, посилює значення цього принципу (і конкретизуючої його системи норм) в якості відмінної особливості права і його співвідношенні та розбіжності з іншими видами соціальної регуляції (моральної, релігійної і т.п.) У зв'язку з цим, В. Нерсисянц визначає право — як нормативну форму виразу свободи за допомогою принципу формальної рівності людей в суспільних відносинах. Скрізь, де діє право, реалізується принцип формальної рівності. Де цього принципу немає — немає і права як такого. Тобто даний принцип, на думку ученого, не зважаючи на його історичну багатоманітність і різні прояви, має універсальне значення для усіх типів і форм права і виражає специфіку і відмінну особливість правового способу регулювання суспільних відносин вільних індивідів [19, с. 21-22].

Ціннісний і змістовний вимір принципу рівності в українському праві козацько-гетьманської доби переважно визначався впливом русько-литовсько-польської і європейської правових традицій та конкретною соціально-історичною практикою українського суспільства.

Європейська традиція у правовому житті козацько-гетьманської доби позначилася боротьбою двох основних тенденцій. Першої — закріплення у праві загальноцивілізаційних цінностей, вироблених і сформульованих у ході жорстокої боротьби українського суспільства у двох площинах одночасно. Боротьба точилася з деспотичною владою феодалів та її аморальними й бюрократичними інституціями — становою нерівністю та правовими привілеями, політикою закріпачення українського селянства та бідного козацтва, феодалськими повинностями та експлуатацією. Водночас усередині козацької спільноти, відносини якої тривалий час базувалися на принципі формальної рівності, свободи та демократії, зароджувалися та активно розвивалися капіталістичні відносини, які також спровокували запеклу боротьбу козацьких низів з владою козацької верхів-

ки, яка швидко розбагатіла, використовуючи спільну власність козацької громади та приписуючи собі численні привілеї.

Козаччина як соціальний рух створила фактично новий вимір правового життя, заснований на народних та біблійних уявленнях про добро і зло, справедливість, свободу та рівність, відмінний від правових реалій, що існували у Речі Посполитій, зокрема, від принципів і норм феодального права, що закріплювали стану, релігійну, національну й майнову нерівність, привілеї та імунітети тощо.

Правовий лад Запорізької Січі базувався на принципі рівності, який розглядався як основна засада народоправства та формування і діяльності органів влади та судочинства. Зміст принципу рівності у праві і судочинстві Запорізької Січі розкривається через поняття рівноправності (рівність прав, свобод і обов'язків), яке у свою чергу включає низку понять: рівні політичні права; рівна відповідальність; рівність правових статусів; рівність перед законом і судом; рівне і загальне виборче право; рівність незалежно від раси, кольору шкіри, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання. Разом з тим, розподіл суспільних благ (землі, матеріальних цінностей, грошових винагород тощо) відбувався відповідно до внеску певної козацької спільноти і окремих осіб у суспільні справи. Таке розуміння змісту принципу рівності, сформоване у правовій свідомості січового товариства, багато у чому нагадує принцип диференційованої рівності, відомий ще з античних часів за працями Піфагора, Арістотеля, Герекліта та ін. давньогрецьких філософів [30, с. 21-22].

Також, в руслі цієї тенденції, зміни в українському праві були зумовлені розвитком правосвідомості українського міщанства. Завдяки впливам ренесансної правової ідеології відбувалася відмова від усталених у середні віки форм політичного та правового життя, за яких автономний правовий статус окремих соціальних груп, що входили до складу міських громад (гільдій, цехів, етнічних і релігійних громад), мав характер привілеїв, а поділ суспільства на стани вважався «вічним порядком» встановленим Богом. Зокрема, поширювалася ідея рівноправності всіх людей, велася боротьба за зрівняння всіх категорій населення міст у громадянських політичних, економічних, релігійних, особистих та інших правах.

Помітну роль у формуванні змісту принципу рівності в українському праві відіграли православні братства — суспільні організації українського міщанства політичного і юридичного характеру. В основу правової ідеології православних українських братств, була покладена також православна християнська ідеологія, зокрема, уявлення ранніх християн про вселюдську рівність та братерство всіх людей. Необхідною складовою принципу рівності розглядався принцип рівноправності, який, в свою чергу, включав поняття рівних можливостей і рівної відповідальності, рівності правових статусів, рівності перед законом і судом, рівності у здійсненні і обсязі політичних, економічних, соціальних, релігійних і культурних прав незалежно від національності, релігійних переконань, станової приналежності, майнового стану, місця проживання. Разом з тим, корпоративні норми братств закріплювали нерівне становище жінок, молоді та неодружених чоловіків, які фактично були позбавлені права на участь у громадсько-політичному житті [29, с. 70].

Принцип правової рівності також лежав в основі правової ідеології українського селянства. Насамперед, це знайшло вираз у правовій регламентації такого інституту як «копа». Термін «копа», як зазначає М. Бедрій, означав такі поняття як сільська територіальна громада, орган самоврядування, судовий орган, стадія судового процесу та слідча дія [2, с. 33]. Організація і правове життя «копи» також будувалося на засадах рівноправності усіх членів сільської громади. Про рівноправність членів сільської громади свідчать також П. Гураль [6, с. 184-186], М. Довнар-Запольський [7, с. 102-103], М. Владимирський-Буданов [5, с. 32-34] та ін.

Принцип рівності також був притаманний ідеології народних рухів XVI — XVIII століть. На думку С. Іваницького [9, с. 212-222], О. Лоли [15, с. 78-79, 120-121], Д. Мордовцева [18, с. 7-14, 290-291], В. Смоля [25, с. 101-106], К. Стецюк [26, с. 66-69, 73-74, 116-118, 121] та ін., в правових уявленнях учасників селянських повстань та гайдамацького руху, що сформувалися як реакція на феодальну експлуатацію, обезземелення та закріпачення, примусову асиміляцію й національне гноблення, переслідування за релігійні погляди, принцип рівності відігравав найважливішу роль. Зокрема, ідея рівноправності усвідомлювалася головною правовою підставою у боротьбі україн-

ського народу з польською шляхтою та католицькою церквою, козацькою старшиною й царськими чиновниками за свої соціальні, економічні та культурні права.

Друга тенденція — закріплення «патерналізму» державної влади у правових актах середньовічних монархій континентальної Європи, який набув доведеного розвитку за часів французького та російського абсолютизму. Доволі швидко у правовій свідомості козацької старшини укорінився патерналістський підхід щодо керівництва підвладними їм козацькими та селянськими верствами. За відомостями більшості дослідників та за змістом універсалів гетьманських урядів, гетьмани, полковники та козацька старшина, які виступали в ролі панівної й керуючої політичної сили українського суспільства, у переважній більшості випадків нехтували інтересами простих козаків, міщан і селян. Вони активно збільшували земельну власність, провадили політику закріпачення українського селянства та домагалися зрівняння у правах з російським дворянством. Зокрема, у 30 — 40-х рр. XVIII ст. повітові суди та полкові канцелярії були завалені скаргами селян на захоплення їх земель та угідь поміщиками і старшиною та на встановлення непосильних поборів і повинностей [15, с. 18-19]. Окрім того, після ліквідації Запорозької Січі та міського самоврядування фактично безправними стали козацькі низи та українське населення міст. За умови перемоги феодалізму над паростками буржуазного республіканізму, принцип рівності у праві поступається принципу нерівності, а після жорстокого придушення гайдамацького руху та селянських повстань, ідеї правової рівності майже на століття зникають із правового життя українського суспільства.

Таким чином, русько-литовсько-польська правова традиція та загальноєвропейські трансформації права, як слушно зазначає К. Віслобоков [4, с. 8], зумовили становлення принципу рівності в українському праві козацько-гетьманської доби не в межах всього правового простору, а в межах правового режиму окремих соціальних груп, а також у правовій свідомості та правовій ідеології окремих прошарків українського суспільства — козацтва, міщанства, селянства, православного духовенства.

Разом з тим, слід підкреслити, що попри правовий партикуляризм, принцип рівності починає формулюватися та закріплюватися в українському праві саме у період козацько-гетьманської доби, про що свідчать гетьманські акти конституційного характеру [31, с. 187-188], норми звичаєвого та міського права, що регулювали відносин всередині сільських, міських громад та запорізького козацтва, правові уявлення та правові почуття учасників масових громадських антифеодальних рухів. У період становлення принципу рівності в українському праві вирішальний вплив на генезис народної масової правосвідомості справила правова ідеологія козацтва та міщанства. Оскільки, поділ суспільства на стани здійснювався саме на підставі «різної гідності» окремих груп населення, то, на нашу думку, у період козацько-гетьманської доби доцільно говорити про становлення саме рівноправності, як комплексного правового інституту категорії «рівність».

Змістом рівноправності були наступні поняття, спільні для всіх соціальних верств: рівні права українського народу з іншими народами Речі Посполитої та відсутність дискримінації незалежно від віросповідання, етнічної приналежності, місця проживання, станової приналежності і майнового стану; рівні права на зайняття державних посад та посад в органах самоврядування; рівні статуси представників окремих станів (української та польської шляхти, українських та польських міщан, православного та католицького духовенства тощо); рівність перед судом; рівні культурні права, зокрема, права на освіту та книгодрукування тощо. Тобто, становлення інституту рівноправності в українському праві відбувалося аналогічно до становлення його у праві тогочасних передових європейських країн.

У зв'язку з наведеним, категорія «рівність» у дослідженні засад правового ладу козацько-гетьманської доби набуває важливого методологічного значення, оскільки надає можливість подолати вузьке трактування права цього періоду як виключно класового, станового права, яке базувалося на засадах соціальної, станової та майнової нерівності. Також, категорія «рівність» має важливе методологічне значення для відтворення історичних процесів провозв'язання й правотворчості та формування української правової традиції.

Використана література:

1. *Бачинін В. А.* Філософія права: Словник / В. А. Бачинін, В. С. Журавський, М. І. Панов. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 408 с.
2. *Бедрій М. М.* Застосування та значення терміну «копа» в юридичній термінології середньовічної України / М. М. Бедрій // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 33-34.
3. *Бондарь Н. С.* Социальное и правовое равенство советских граждан: Конституционный аспект / Н. С. Бондарь // Советское государство и право. – 1994. – № 12. – С. 128-135.
4. *Віслобоков К. А.* «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743): джерелознавчий та кодикологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07.00.06 «Історіографія, державознавство та спеціальні історичні дисципліни» / К. А. Віслобоков. – К., 2004. – 22 с.
5. *Владимирский-Буданов М. Ф.* Крестьянское землевладение в Западной России до половины XVI века / М. Ф. Владимирский-Буданов. – К.: Типография Императорского Университета Св. Владимира, 1892. – 83 с.
6. *Гураль П. Ф.* Територіальна громада в Україні: історико-правове дослідження / П. Ф. Гураль. – Львів: ЛьвДУВС, «Край», 2008. – 468 с.
7. *Довнар-Запольский М. В.* Западнорусская сельская община в XVI веке / М. В. Довнар-Запольский // Журнал министерства народного просвещения. – 1897. – № 7. – С. 73-128.
8. *Загальна теорія держави і права: [підручник] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Рогачова та ін.; [за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина].* – Харків: Право, 2002. – 432 с.
9. *Иваницкий С. Ф.* Основные вопросы крестьянского восстания на Украине в 1768 г. / С. Ф. Иваницкий Ученые записки Ленинградского университета. – № 67. Серия исторические науки. Вып. 7. – 1941. – С. 117-138.
10. *Керимов Д. А.* Право и государство: Опыт философско-правового анализа / Д. А. Керимов. – М.: Юристъ, 1993. – 245 с.
11. *Козюк М. Н.* Правове равенство в механизме правового регулирования: [учеб. пособ.] / М. Н. Козюк. – Волгоград: Издательство Волгоградского университета, 1998. – 114 с.
12. *Колодій А. М.* Принципи права України / А. М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
13. *Кудрявцев В. Н.* Право развитого социализма: Принципы и закономерности / В. Н. Кудрявцев // Вопросы философии. – 1983. – № 12. – С. 56-60.
14. *Курс лекций по теории государства и права / [под ред. Н. Т. Разгельдеева, А. В. Малько].* – Ч. 1. – Саратов: Поволжск. кадр. центр, 1993. – 184 с.
15. *Лола О. П.* Гайдамацький рух на Україні 20-60 рр. XVIII ст. / О. П. Лола. – К.: Наук. думка, 1965. – 131 с.
16. *Малиновський О. О.* Про складання курсу історії права українського народу / О. О. Малиновський // Праці комісії для виучування західно-руського і українського права. Вип. 3. – К., 1927. – С. 382-394.
17. *Мордовец А. С.* Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина / А. С. Мордовец / [под ред. Н. И. Матузова]. – Саратов: СВТ МВД РФ, 1996. – 288 с.
18. *Мордовцев Д. Л.* Гайдамаччина. Історична монографія Д. Л. Мордовцева / Д. Л. Мордовцев. – Дніпропетровськ: Січ, 2008. – 359 с.
19. *Нерсесянц В. С.* Философия права: [учебник] / В. С. Нерсесянц. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА*М, 1998. – 652 с.
20. *Общая теория государства и права. Академический курс: В 2 т. / [под ред. М. Н. Марченко].* – Т. 2. Теория права. – М.: Изд-во «Зерцало», 1998. – 640 с.
21. *Общая теория права: Курс лекций / [под ред. В. К. Бабаева].* – Н. Новгород: Нижегородская ВШ МВД Российской Федерации, 1993. – 540 с.
22. *Рабинович П. М.* Принципи права / П. М. Рабинович // Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Голова редкол. Ю. С. Шемшученко]. – К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2003. – Т. 5: П-С. – С. 128.
23. *Скакун О. Ф.* Теорія государства и права: [учебник] / О. Ф. Скакун. – Харьков: Консум: Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
24. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): [підручник] / О. Ф. Скакун. – Харків: Еспада, 2006 – 776 с.
25. *Смолій В. А.* Формування соціальної свідомості народних мас України в ході класової боротьби: друга половина XVII – XVIII ст. / В. А. Смолій. – К.: Наук. думка, 1985. – 264 с.
26. *Стецюк К. І.* Народні рухи на Лівобережній і Слобідській Україні в 50 – 70-х р. XVIII ст. / К. І. Стецюк. – Київ: Вид-во Академії наук Української РСР, 1960. – 364 с.
27. *Теорія государства и права: Курс лекций / [под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько].* – М.: Юристъ, 1997. – 672 с.

28. *Тилежинский Е. В.* Равенство как правовая категория: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Е. В. Тилежинский. – Нижний Новгород, 2006. – 26 с.

29. *Худояр Л. В.* Принцип рівності у праві і судочинстві Запорізької січі / Л. В. Худояр // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». Частина перша. – К., 2011. – Вип. 167. – Ч. 1. – С. 15-22.

30. *Худояр Л. В.* Принцип рівності у правовій ідеології українських православних братств XVI – XVIII ст. / Л. В. Худояр // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 66-70.

31. *Худояр Л. В.* Реалізація принципу рівності у реалізації положень Пилипа Орлика 1710 р. / Л. В. Худояр // 300 років Конституції України Гетьмана Пилипа Орлика: проблеми становлення і розвитку українського державотворення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – С. 187-191.

32. *Чижевський Д.* Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К.: Вид-во «Обрій» при УКСП «Кобза», 1992. – 230 с.

Худояр Л. В. Принцип рівності в українському праві козацько-гетьманської доби.

У статті розкривається зміст та значення принципу рівності в українському праві козацько-гетьманської доби.

Ключові слова: принцип рівності, право, козацько-гетьманська доба.

Худояр Л. В. Принцип равенства в украинском праве казацко-гетманской эпохи.

В статье раскрывается содержание и значение принципа равенства в украинском праве казацко-гетманской эпохи.

Ключевые слова: принцип равенства, право, казацко-гетманская эпоха.

Hudoyar L. The Principle of Equality in Ukrainian Law of the Cossack-Hetman Era.

The article reveals the meaning and significance of the principle of equality in Ukrainian law of the Cossack-Hetman era. The use of modern historical-legal science category of «equality» allows you to more fully and objectively explore various aspects of historical-legal reality. First of all, it is important in the study of the legal system at different stages of the history of the Ukrainian people.

In the period of the principle of equality in Ukrainian law influenced the genesis of the national media had a sense of justice and legal ideology of the Cossacks and town dwellers.

During the Cossack Hetman era there existed a complex legal institution category of «equality». The idea of equality are the following concepts common to all social strata: the equal rights of the Ukrainian people from other nations of the Commonwealth and non-discrimination regardless of religion, ethnicity, residence, social class membership and property, equal rights to occupy public offices and positions in the organs governments, representatives of equal status of individual states (Ukrainian and Polish nobility, Ukrainian and Polish townspeople, Orthodox and Catholic clergy, etc.), equality before the court, the level of cultural rights, including rights to education and printing, etc. That establishment of the Institute of equality in Ukrainian law was similar to the formation of his right in contemporary advanced European countries.

Category of «equality» in the study of legal principles down Cossack- Hetman era becomes an important methodological importance, as it provides an opportunity to overcome the narrow interpretation of the law of this period as the only class, birth right, which was based on the principles of social, class and property inequality. Also, the category «equality» is of great methodological importance for the reproduction of historical processes of legal foundation and law-making and the formation of the Ukrainian legal tradition.

Key words: equality, law, Cossack-Hetman era.